

İSLAM'DA SÜT AKRABALIĞI İLE İLGİLİ RİVAYETLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ*

EVALUATION OF RUMORS RELATED TO MILK KINSHIP IN ISLAM

ESRA ÖZDEMİR

KUR'AN KURSU ÖĞRETİCİSİ
DİYANET İŞLERİ BAŞKANLIĞI

esra_hadis@hotmail.com

Öz:

Bebekler için anne sütü eşsiz bir besin kaynağıdır. İslam'a göre bir kadının sütünü emen çocukla bu kadın ve akrabaları arasında süt akrabalığı meydana gelir. Bu konuda, süt emmenin nesep gibi mahremiyet meydana getirdiğine dair rivayetler mevcuttur. Ancak sütün gelmesine sebep olan kadının kocasının haram olup olmayacağı hususunda ihtilaf edilmiştir. Haram olacağına dair sahih rivayetler bulunmaktadır ve âlimlerin çoğu da lebenü'l-fahlın haram kılacağı kanaatindedir. Süt emmenin mahremiyet meydana getirmesi için bazı şartların gerçekleşmesi gerekir. Bunlardan biri sütün küçükken emilmesidir. Bu konuyla ilgili merfû' ve mevkûf birçok hadis bulunmaktadır. Rivayetlerde, haram kılan süt emme miktarıyla ilgili de farklı sayılar zikredilmiştir. Bu çalışma ile süt akrabalığının mahremiyet meydana getirmesi ve bu mahremiyetin oluşması için gerekli şartlar konusunda konuyla ilgili rivayetler zikredilerek genel bir tablo oluşturulmaya çalışılmıştır.

Anahtar kelimeler: Süt akrabalığı, lebenü'l-fahl, beslenme, nesep, radâ'.

Abstract:

The milk of mother is an unique source of nourishment for babies. In Islam, a baby suckling a woman can not marry forever with that woman's baby, since a kinship among him, woman and her relatives occurs. In this matter, there exist some accounts of the fact that suckling causes privacy like pedigree. However, it is controversial whether the husband of that woman is forbidden. There are narrations concerning its forbiddance and according to most of scholars laban al-fahl is forbidden. There should be some conditions for the forbiddance of suckling. One of them is to suckle in the childhood. There many marfu and mawquf hadiths on this matter. But this is for the majority of the scholars is a peculiar practice to them. In the hadiths there are different numbers of hadiths on extent of suckling and all are reliable. With this study, it is tried to create a general picture by mentioning the related rumors about the conditions necessary for the formation of privacy of milk kinship and the formation of this privacy.

Keywords: Milk kinship, laban al-fahl, nourishment, pedigree, breast-feeding.

MAKALE TÜRÜ ARTICLE TYPE	GELİŞ TARİHİ RECEIVED	KABUL TARİHİ ACCEPTED	YAYIN TARİHİ PUBLISHED	ORCID NUMARASI ORCID NUMBER
Araştırma Makalesi/Research Article	19.12.2018	27.06.2019	29.06.2019	0000-0002-2440-1031
İNTİHAL/PLAGIARISM		DOI NUMARASI/DOI NUMBER		
Bu makale intihal tarama programıyla taranmıştır. This article has been scanned via a plagiarism software.		-		
ATIF/CITE AS				
Özdemir, Esra. "İslam'da Süt Akrabalığı ile İlgili Rivayetlerin Değerlendirilmesi/Evaluation of Rumors Related to Milk Kinship in Islam". <i>İlahiyat</i> sy. 2 (Haziran/June 2019): 15-32.				

* Bu makale "Sünnet'te Süt Akrabalığı ve İlgili Rivayetlerin İncelenmesi" isimli yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

GİRİŞ

Anne sütü çocuk için eşsiz bir gıdadır. Kur'an-ı Kerim'de "Emzirmeyi tamamlamak isteyenler için, anneler çocuklarını tam iki yıl emzirirler" buyrulmaktadır.¹ İslam âlimlerinin çoğuna göre, en güzeli annenin çocuğunu emzirmesidir. Eğer emzirmiyorsa şu üç durumda emzirmeye zorlanabilir:

1. Çocuğun kendi annesinden başkasının sütünü emmemesi,
2. Başka bir sütanne bulunamaması,
3. Babanın emzirenin ücretini ödeyemeyecek durumda olması.²

Çocuğunu bazı sebeplerle emziremeyen annelerin çocuklarına sütanne tavsii edilebilir. Böylece çocuk hem anne sütü gibi bir gıdadan mahrum olmayacak, hem de çocuğun sütü doğrudan bir anneden emmesi kişilik gelişimine katkı sağlayacaktır.³

1. SÜT AKRABALIĞININ TARİHÇESİ

Geçmiş semavî din toplumlarında çocuğun anne sütüyle beslenmesine önem verilmiş olmakla birlikte, bu dinlerde süt akrabalığı evlenme mani olarak zikredilmemiştir.⁴ Tevrat'ta evlenilmesi yasak olan kişiler sayılmıştır, bunlar arasında süt akrabaları bulunmamaktadır.⁵ Osmanlı Hukuk-ı Aile Kararnamesinin 26 ve 32. Maddesinde "Rıdâ mevânî'i nikâhtan ma'dûd değildir"⁶ denilmektedir ki bu, süt emmenin Yahudilik ve Hıristiyanlıkta evlilik engeli sayılmadığını gösterir.

Mevcut bilgilere göre önceki ilahî dinlerde süt akrabalığı müessesesinin bulunmamasını Ahmet Yaman, ya tahrif sonucu kutsal kitaplardan bu hükmün çıkarıldığı veya nihaî evrensel düzenlemenin son ilahî mesaja bırakıldığı şeklinde yorumlamıştır.⁷

Eski Türkler'de sütün biyolojik etkisi sebebiyle "Süt hakkı" ve "Süt sevinci" gibi kavramlar kullanılmış ise de bu, bir akrabalık sebebi sayılmamıştır.⁸

Halil Cin, süt hısımlığının menşeiini cahiliye devrinde bulunduğunu söylemiştir.⁹ İslam'dan önceki Arap toplumunda sütanne geleneği mevcuttu. Emzirme işi bir ücret karşılığında yapılırdı. Bu İslam'dan sonra da devam etmiştir. Kur'an ve sünnet bu konuda birtakım düzenlemeler yapmıştır.¹⁰

Günümüze kadar bütün fıkıh bilginleri ve İslam dünyasında yapılmış olan tüm aile kodları, süt akrabalığından doğan evlenme yasağını aynen muhafaza etmiştir.¹¹

Osmanlı Hukuku Aile Kararnamesinde, süt akrabalığı ile ilgili şu hükümler mevcuttur:

¹ Bkz: Bakara, 2/233.

² Ahmed Mustafa el-Merâğî, *Tefsîrî'l-Merâğî* (Mısır: 1946), 1: 186.

³ Asaf Ataseven, "Çocuğun Süt Dönemi ve Süt ile Beslenme", *İslamda Aile ve Çocuk Terbiyesi Sempozyumu*, (Şanlı Urfa: İlmî Neşriyat, 1994), 262, 269

⁴ Muhammed Ebû Zehra, *el-Ahvâlü's-Şahsiyye* (Kahire: Daru'l-Fikri'l-Arabî, ty), 82; Sabri Şakir Ansay, *Hukuk Tarihinde İslam Hukuku* (Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1958), 204; Ali Şafak, "İslamda Evlenilmesi Yasaklananlar Yakın Akra Evlilikleri ve Sakat Doğan Çocuklar", *Diyanet Dergisi* 22/4 (1986): 16.

⁵ Bkz: *Levililer*, 18/6-18; *Tesniye*, 22/30.

⁶ Akif Aydın, *İslam-Osmanlı Aile Hukuku* (İstanbul: MÜİF Yayınları, 1985), 247-248, no: 11.

⁷ Ahmet Yaman, "İslam Hukukuna Özgü Bir Kurum Süt Akrabalığı", *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* /13(Bahar 2002): 59.

⁸ Yaman, "İslam Hukukuna Özgü Bir Kurum Süt Akrabalığı", 59.

⁹ Cin, *İslam ve Osmanlı Hukukunda Evlenme*, 105.

¹⁰ Ataseven, "Çocuğun Süt Dönemi ve Süt ile Beslenme", 269; Döndüren, *Delilleriyle Aile İlmihali*, 311, 312, 314, 315.

¹¹ Yaman, "İslam Hukukuna Özgü Bir Kurum Süt Akrabalığı", 59.

Madde 16- Neseben veya rıdâ'an yekdiğerine mahrem olan iki kadını nikâhta cem etmek memnudur...

17. maddede nesep bakımından hangi kadınlarla evlenmenin yasak olduğu zikredilmiştir.

Madde 18- Bir erkek ile beyinlerinde rıdâ'an karabet bulunan kadınların tezevvücü madde-i sabıkada muharrer zî rahm mahrem kadınlar gibi müebbeden memnûdur.¹² Yani bir erkek ile aralarında süt bakımından akrabalık bulunan kadınların evlenmesi, bir önceki maddede zikredilen nesep bakımından evlenilmesi yasak olan kadınlar gibi ebediyen haramdır.

2. SÜT EMMENİN (RADÂ') MAHREMİYET OLUŞTURDUĞUNA DAİR RİVAYETLER

Hz. Peygamber, “يُحْرَمُ مِنَ الرِّضَاعَةِ مَا يُحْرَمُ مِنَ النَّسَبِ” = Nesep bakımından haram olanlar, süt emmeyle de haram olur” buyurmuştur.¹³

Hadis mevkûf olarak Hz. Aişe¹⁴ ve İbn Abbas'tan¹⁵ da nakledilmiştir.

Rivayetlerde anlamı etkilemeyen lafız farklılıkları mevcuttur. Örneğin, bazı rivayetlerde الرِّضَاعَةِ yerine الرِّضَاعِ; النَّسَبِ yerine الْوَالِدَةِ kelimeleri kullanılmıştır. Kurtubî, rivayetlerdeki bu farklı lafızların, manayla rivayetten kaynaklanmış olabileceğini söylemiş, Rasûlullah (sav)'in başka vakitlerde ayrı lafızları söylemesinin de muhtemel olduğunu belirtmiştir.¹⁶

Allah (cc), nesep bakımından evlenilmesi haram olan kişileri saydıktan sonra, sütanneler ve sütkız kardeşleri de, evlenilmesi yasak olan kişiler arasında zikretmiştir. Ayet-i Kerime mealen şöyledir: “Size şunlarla evlenmek haram kılındı: Analarınız, kızlarınız, kız kardeşleriniz, halalarınız, teyzeleriniz, erkek kardeş kızları, kız kardeş kızları, sizi emziren sütanneleriniz, sütkız kardeşleriniz...”¹⁷ Hz. Peygamber'den gelen hadislerde de “Nesep bakımından haram olanların süt emmeyle de haram olacakları, süt emme bakımından hurmetin, nesep bakımından hurmet gibi olduğu” beyan edilmiştir. İbn Kudâme, ayette, süt bakımından haram olanlardan sadece süttanne ve kız kardeşin zikredilmesine rağmen, nesep bakımından diğer haram olan kişilerin hadisteki lafzın umumuna girdiklerini ve buna muhalefet edildiğini bilmediğini söylemiştir.¹⁸

Âlimler, “Nesep bakımından haram olanlar süt emmeyle de haram olur” sözünün genelinden nesep bakımından haram olan 4 kadının istisna edileceğini söylemişlerdir. Bunlar:

1. Kardeşin sütannesi. Neseben kardeşin annesiyle evlenilmez. Çünkü ya kendisinin öz annesidir veya babasının eşidir. Oysa süt emmede kardeşini emzirmiştir ancak kendisi için yabancıdır ve evlenebilir.

¹² Aydın, *İslam-Osmanlı Aile Hukuku*, 246-247.

¹³ Bkz: Malik b. Enes, *el-Muvatta* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981), 2: 607, no: 15; Abdurrazzak, *Musannef*, 7: 476, no: 13952; Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 1: 236, no: 939, 1: 245, no: 989; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, 3: 388, no: 10; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 6: 44, 51, 66, 72, 102; Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahmân ed-Dârimî, *el-Müsned* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981), 1: 552.; Ebu'l-Huseyn Müslim b. Haccâc, *es-Sahih* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981), 2: 1068, no: (1444)-2.; Muhammed b. Yezîd b. Mâce, *el-Kazvinî, Sünen* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981), 1: 623, no: 1937; Ebû Davud Süleymân b. Eş'as es-Sicistânî, *Sünen* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981), 2: 545, no: 2055; Ebû İsâ Muhammed b. İsâ et-Tirmizî, *Sünen* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981), 3: 452, no: 1146, 3: 453, no: 1147; Ebû Abdurrahmân Ahmed b. Şuayb en-Nesâî, *Sünen* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981), 6: 98-99; Ebu'l-Kâsım Süleymân b. Ahmed et-Taberânî, *Mu'cemü'l-Kebîr* (Musul: 1984), 2: 98, no: 1432.

¹⁴ Abdurrazzak, *Musannef*, 7: 476, no: 13949, 7: 477, no: 13954; Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 1: 237, no: 950; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, 3: 387, no: 5.

¹⁵ Abdurrazzak, *Musannef*, 7: 476, no: 13951; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, 3: 387, no: 7.

¹⁶ Ahmed b. Ali b. Hacer el-Askalânî, *Fethu'l-bârî bi şerhi Sahîhi'l-Buhârî* (Kahire: Matbaatü's-Selefiyye, 1380), 9: 110.

¹⁷ Nisa, 4/23.

¹⁸ Şemsüddîn b. Kudâme, *el-Muğni ve ş-Şerhu'l-Kebîr* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1998), 7: 475-476.

2. Torunun annesi neseben haramdır. Çünkü ya kızıdır ya oğlunun karısıdır. Oysa torunu emziren kadın dedeye yabancıdır ve evlenebilirler.

3. Çocuğun ninesi neseben haramdır. Çünkü ya annesidir veya karısının annesidir. Fakat süt akrabalığında çocuğun babasının sütnineyle evlenmesi caizdir.

4. Çocuğun kardeşi neseben haramdır. Çünkü ya çocuğudur veya eşinin çocuğudur. Süt akrabalığında ise, yabancıdır ve evlenebilirler.¹⁹

Doğumun haram kıldıklarının süt emmeyle de haram olacağı hükmü ümmetin hepsinin ittifak ettiği bir hükümdür.²⁰ Muhammed Ebû Zehra, fakihlerin şu konularda haramlık sebebi bulunup bulunmadığı konusunda ihtilaf ettiklerini söylemiştir: “Sütün gelmesine sebep olan adam ve süt emen çocuk arasında haramlık meydana gelir mi; nesepte olduğu gibi, sıhriyet cihetinden haram olanlar, süt bakımından da haram olur mu?”²¹

İbn Hazm ise, süt akrabalığı konusunda genel olarak şu beş yerde ihtilafın mevcut olduğunu söylemiştir: “Sütün gelmesine sebep olan adam ve süt emen çocuk arasında haramlığın meydana gelip gelmeyeceği (Lebenül-Fahl), haram kılan süt emmenin özelliği, haram kılan emmenin miktarı, büyüğün emmesi, ölüden süt emmeyle mahremiyetin oluşup oluşmayacağı.”²² Zikredilen mevzularla ilgili zâhirde çelişkili görünen rivayetler mevcut olması sebebiyle âlimler ihtilaf etmiştir.

Dört mezhep imamı, nesep bakımından iki kız kardeşi bir nikâh altında toplamanın yasaklandığı gibi, süt bakımından kardeş olan iki kızı bir nikâh altında toplamanın da yasak olduğunu,²³ yine kişinin soy babası ve soy oğlunun eşleriyle evlenemediği gibi, süt babası ve süt oğlunun eşleriyle de evlenemeyeceğini,²⁴ hanımın sütannesi ve süt kızlarının da haram olduğunu kabul etmiştir.²⁵ Ancak bazı Hanbelî fakihleri buna muhalefet etmiştir.²⁶ Haram sayanlar, bunun haramlığının “Nesebin haram kıldığını süt emme de haram kılar” hadisinin hükmü altına gireceğini söylemişlerdir. Peygamberimiz, emmeyi nesep yerine koyup bunu ona benzetmiştir. Babanın ve oğlun karısı, kadının annesi ve kızı nesep haram olunca süttten dolayı da haram olur.²⁷ İbn Teymiyye ise, Allah'ın yedi sınıfı nesep ile, yedi sınıfı da evlenme ile haram kıldığını belirterek, sütün ancak nesep ile haram olanı haram edeceğini söylemiştir.²⁸ Sıhriyyet ve bir nikâh altında toplama ile haram olan kişilerin bu hadisin kapsamına girmeyeceğini, aksine “Bunun dışındaki kadınların helal olduğunu” (Nisa, 24) bildiren ayetin umumuna dahil olacağını ifade etmiştir. İbn Kayyim da bu kanaattedir.²⁹

¹⁹ İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 9: 111; Bedruddîn Mahmud b. Ahmed el-Aynî, *Umdetü'l-kârî fî şerhi Sahîhi'l-Buhârî* (İstanbul: Dâru'l-Matbaatü'l-Âmîra, 1313), 6: 336; Ebu't-Tayyib Muhammed Şemsü'l-Hak el-Azimâbâdî, *Avnû'l-ma'bûd şerhu Sünen-i Ebî Davûd* (Medine: Mektebetü's-Selefiyye, 1968), 6: 54; Muhammed ez-Zürkânî, *Şerh alâ Sahîhi'l-Muvattâ li Malik b. Enes* (Mısır: Matbaatü'l-Hayriyye, 1310), 4: 240; Muhammed Ebû Zehra, *el-Ahvâlî'ş-Şahsiyye*, 76-77.

²⁰ İbn Kayyim el-Cevziyye, Şemsuddîn Ebû Abdullah Muhammed b. Ebû Bekr, *Zâdü'l-meâd fî hedyi hayri'l-ibâd* (Beirut: Dâru İhyâ'it-Turâsî'l-Arabî, ty.), 4: 205.; İbn Battâl, Ebu'l-Hasen Ali b. Halef b. Abdülmelik, *Şerhu İbn Battâl alâ Sahîhi'l-Buhârî* (Beirut: Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2003), 8: 158.

²¹ Muhammed Ebû Zehra, *el-Ahvâlî'ş-Şahsiyye*, 77.

²² İbn Hazm, *Muhallâ*, 10: 178.

²³ İbn Kayyim, *Zâdü'l-Meâd*, 4: 206; Şafîî, *el-Umm*, 5: 43.; Ebû Ömer Yusuf b. Abdilber, *Temhîd limâ fî'l-Muvattâi mine'l-meânî ve'l-esânîd* (Mağrib: Matbaatü Fudâle, 1980), 17: 213; İbn Hümâm, *Şerhu Fethu'l-Kadîr* (Beirut: Dâru'l-Fikr, ty.), 3: 448; Muhammed Abdurrahmân b. Abdurrahîm el-Mubârekfûrî, *Tuhfetü'l-ehvezî b. şerh-i Câmi'i't-Tirmizî* (Beirut: Dâru'l-Fikr, 1995), 4: 236.; Ebû Süleymân el-Hattâbî, *Meâlimü's-sünen* (Beirut: Dâru'l-Ma'rife, ty.), 3: 9.

²⁴ İbn Kayyim, *Zâdü'l-Meâd*, 4: 206.; Merğînânî, *el-Hidâye*, 1: 258.; Şafîî, *el-Umm*, 5: 41-42.; İbn Abdilber, *Temhîd*, 17: 212.; İbn Hümâm, *Şerhu Fethu'l-Kadîr*, 3: 447-448.; Muhammed Ebû Zehra, *el-Ahvâlî'ş-Şahsiyye*, 75.

²⁵ İbn Kayyim, *Zâdü'l-Meâd*, 4: 206.; Mubârekfûrî, *Tuhfetü'l-Ehvezî*, 4: 236.

²⁶ Muhammed Ebû Zehra, *el-Ahvâlî'ş-Şahsiyye*, 78.; Mustafa er-Rafîî, *el-Ahvâlî'ş-Şahsiyye fî'ş-şerâti'l-İslâmiyye ve'l-kavânîni'l-Lübnâniyye* (Beirut: Dâru'l-Kitâbü'l-Lübnânî, 1983), 70.

²⁷ İbn Kayyim, *Zâdü'l-Meâd*, 4: 206.; İbn Hümâm, *Şerhu Fethu'l-Kadîr*, 3: 448.; Muhammed Ebû Zehra, *el-Ahvâlî'ş-Şahsiyye*, 76.

²⁸ İbn Kayyim, *Zâdü'l-Meâd*, 4: 206.

²⁹ İbn Kayyim, *Zâdü'l-Meâd*, 4: 208.

Haramlık süt emen çocuğun akrabalarından hiçbirini kapsamaz. Çünkü onlarla süt emziren kadın ve kocası arasında nesep ve sebep yoktur.³⁰ Bu konuda şöyle bir kaide vardır: “Emenin emzirene nefsi haram, emzirenin emene nesli haramdır.”³¹

Hattâbî, “Süt emme doğumun haram kıldığı her şeyi haram kılar” hadisinin lafzının âmm, manasının hâss olduğunu söylemiş, bunu da emen çocuğa, bizzat sütanne ile zîrahm akrabasının haram kılınması hususunda sütün nesep gibi olduğu, fakat çocukla, -çocukları ve torunları dışında- yakın akrabası konusunda hükmün böyle olmadığı şeklinde izah etmiştir.³² Süt emen çocuğun furû'u ile süt emziren kadın ve akrabaları arasında haramlık meydana gelir.³³

Süt emme ile nikâhın haram olması, bakmanın, yalnız kalmanın (halvet) ve yolculuğun caiz olması konusunda icmâ vardır. Fakat rada'; miras, nafaka, şahitlik, kısas ve diyet gibi kalan hükümleri içermez, bu hükümlerde iki taraf yabancı gibidir.³⁴

3. LEBENÜ'L-FAHL İLE İLGİLİ RİVÂYETLER

Süt mecâzî olarak; sütün gelmesine sebep olan sütannenin eşine nispet edilir.³⁵ Lebenü'l-fahlın manası, “Süt emziren kadının, sütünün gelmesine sebep olan kocasının, süt emen çocuk için baba olmasıdır.”³⁶ Süt emmeden dolayı, süt emen çocuk ve bu adam arasında mahremiyet meydana gelir mi, adam çocuğun babası olur mu, adamın akrabaları çocuk için mahrem olur mu? Sahabe döneminden beri âlimler arasında bu konuda ihtilaf edilmiştir. Konuyla ilgili bazı rivayetler ve âlimlerin görüşleri şöyledir:

1. Rasulullah (sav), Hz. Aişe'nin yanındayken, Hz. Aişe, Hz. Hafsa'nın evine girmek için izin isteyen bir adamın sesini işitmiş; bunun üzerine Rasulullah (sav)'e adamın eve girmek istediğini söylemiştir. Rasulullah (sav) de, Hz. Hafsa'nın süt amcasını kastederek, “Onun filan olduğunu zannediyorum” demiştir. Hz. Aişe ise, kendi süt amcasını kastederek “Eğer filan sağ olsaydı, yanıma girebilir miydi?” diye sormuş, Rasulullah (sav) de “Evet, süt emme doğumla haram olanları haram kılar” cevabını vermiştir.³⁷
2. Hicap ayeti indikten sonra, Hz. Aişe'nin süt amcası Eflah gelmiş ve içeri girmek için izin istemiştir. Hz. Aişe, Rasulullah (sav) gelene kadar ona izin vermekten çekinmiştir. Hz. Peygamber, Hz. Aişe'ye, onun amcası olduğunu ve izin vermesini söylemiştir.³⁸ Bazı hadislerde Hz. Aişe'nin şöyle söylediği zikredilmiştir:

³⁰ İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 9: 110; Ahmed b. Muhammed el-Kastalânî, *Min irşâdi's-sârî li şerhi Sahîhi'l-Buhârî* (Emiriyye: Matbaatü'l-Kübrâ, 1304), 8: 28.; Ebû Tayyib Sıddık Hasan Ali el-Huseynî, *Avnu'l-bârî li halli edilleti'l-Buhârî* (Suriye: Dâru'r-Reşid, 1984), 5: 54.; Mubârekfûrî, *Tuhfetü'l-Ehvezî*, 4: 234-235.

³¹ Ahmed Davudoğlu, *Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi* (İstanbul: Sönmez Neşriyat, 1978), 7: 349; Şafak, “İslamda Evlenilmesi Yasaklananlar Yakın Akriba Evlilikleri ve Sakat Doğan Çocuklar”, 23.; Cın, *İslam ve Osmanlı Hukukunda Evlenme*, 108.; Dağcı, “İslam Aile Hukukunda Evlenme Engelleri I”, 222.

³² Hattâbî, *Meâlimu's-sünen*, 3: 9.

³³ Muhammed Ebû Zehra, *el-Ahvâlü's-Şahsiyye*, 74.; Zürkânî, *Şerh alâ Sahîhi'l-Muvattâ*, 4: 240.; Muhyiddîn Yahyâ en-Nevevî, *el-Minhâc fi şerhi Müslim b. Haccâc*, (Matbâatü'l-Kestelliye, 1283), 3: 348.; Aynî, *Umdetü'l-kârî*, 6: 336.

³⁴ İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 9: 110.; Aynî, *Umdetü'l-kârî*, 6: 336.; Azimâbâdî, *Avnü'l-ma'bûd*, 6: 55.; İbn Kayyım, *Zâdü'l-meâd*, 4: 206.; Nevevî, *el-Minhâc*, 3: 348.; Ebû Tayyib, *Avnu'l-bârî*, 5: 54.; Mubârekfûrî, *Tuhfetü'l-ehvezî*, 4: 235.; Kastalânî, *Min irşâdi's-sârî*, 8: 28.

³⁵ Azimâbâdî, *Avnü'l-ma'bûd*, 6: 58.; Aynî, *Umdetü'l-kârî*, 9: 389.; Kastalânî, *Min irşâdi's-sârî*, 8: 31.; Mubârekfûrî, *Tuhfetü'l-Ehvezî*, 4: 236.

³⁶ Ebû Ömer Yusuf b. Abdülber, *el-İstizkâr* (Beyrut: Dâru Kuteybe, 1993), 18: 248.; İbn Kudâme, *el-Muğnî*, 7: 476.

³⁷ Malik, *Muvattaa*, 2: 601, no:1.; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 6: 178.; Darimî, *Müsned*, 1: 551.; Ebû Abdullah Muhammed b. İsmâil el-Buhârî, *el-Camiu's-Sahih* (İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981), 3: 149; 4: 46; 6: 125.; Müslim, *Sahih*, 2: 1068, no: (1444)-1.; Nesâî, *Sünen*, 6: 102.

³⁸ Abdurrazzak, *Musannef*, 7: 472, 473, no: 13937, 13940.; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, 3: 387, no:3.; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 6: 33, 194; Malik, *Muvattaa*, 2: 601-2, no: 2, 3.; Buhârî, *Sahih*, 6: 160.; Müslim, *Sahih*, 2: 1069-1071, no:3, 5, 7, 9, 10.; Nesâî, *Sünen*, 6: 103-4; Darimî, *Müsned*, 1: 552.; İbn Mâce, *Sünen*, 1: 627, no:1948-9.

انما ارضعتني المرأة و لم يرضعني الرجل³⁹

“Beni kadın emzirdi adam emzirmedi ki!”

Bunun üzerine Rasulullah (sav)’in: “انه عمك فليج عليك” “O senin amcandır, yanına girsin” şeklinde karşılık verdiği geçmektedir.⁴⁰

Buharî, rivayeti şu şekilde de tahrir etmiştir: Hz. Aişe’nin, Eflah’a Rasulullah (sav) gelene kadar izin vermemesi üzerine Eflah, “Benden mi kaçınıyorsun, ben senin amcanım” demiştir. Hz. Aişe, “Bu nasıl olur?” deyince Eflah, “Seni kardeşimin karısı kardeşimin sütüyle emzirdi” cevabını vermiştir. Hz. Aişe, bunu Rasulullah (sav)’e sormuş, Rasulullah (sav) de, “Eflah doğru söylüyor, ona izin ver” buyurmuştur.⁴¹

3. İki eşi olan bir adamın eşlerinden biri bir erkek çocuğu, diğeri ise bir kız çocuğu emzirmiştir. İbn Abbas’a “Bu kızla oğlan evlenebilir mi?” diye sorulmuş, İbn. Abbas “Hayır” cevabını vermiştir.⁴²

Lebenü’l-Fahl’ın haram kılıp kılmayacağı konusunda ihtilaf vardır. İbn Ömer, İbn Zübeyr, Rafi’ b. Hadîc, İbn Münzîr, Davûd ve tabileri, Zeyneb bint Ümmü Seleme, Sâlim b. Abdullah, Said b. Müseyyib, Tâvus, Atâ’ b. Yesâr, Süleymân b. Yesâr, Ebû Seleme b. Abdurrahmân, İbrâhîm en-Nehâî, Şa’bî, Ebû Kılâbe, Mekhûl, Mucâhîd, İbn Uleyye süt emme hükmünün erkek için sabit olmayacağı görüşündedirler.⁴³ Hasan el-Basrî ve Kasım b. Muhammed’den ise, ihtilaflı iki görüş nakledilmiştir.⁴⁴ Hattâbî, fakihlerin genelinin leben-i fahlın haram kıldığını kabul ettiklerini, sadece küçük bir grubun muhalefet ettiğini söylemiştir.⁴⁵

Haram kılmayacağı görüşünde olanlar; “Sizi emziren sütanneleriniz...” ayetini delil olarak getirmişlerdir. Ayette hala ve kızın nesep bakımından haram olan kişiler arasında zikredilmesine rağmen, süt yönünden haram olanlar içinde zikredilmediğini söylemişlerdir.⁴⁶

Buna “Bir şeyin zikredilmesi, onun dışındaki şeylerden hükmün nefyedildiğine delil olamaz. Özellikle leben-i fahlın haram kıldığına dair sahih hadisler de gelmiştir” şeklinde cevap verilmiştir.⁴⁷ İbn Abdilber de, Hz. Hafsa’yla ilgili olan hadisin, ayete mana bakımından ilavede bulunduğunu, lebenü’l-fahlın haram kıldığına açık bir delil olduğunu söylemiştir.⁴⁸

Lebenü’l-fahlı kabul etmeyenlerden, “Nass üzerine gelen ziyade neshtir” prensibini benimsemiş olanlara göre; Allah, kitabında süt emmeyle anne cihetinden haramlığın meydana geldiğini beyan etmiş ve haram olan kişileri zikrettikten sonra bunların dışındakilerin helal olduğunu söylemiştir. Eğer hadisle buna ilave yaparsak Kur’an’ı sünnetle

³⁹ Abdurrazzak, *Musannef*, 7: 472, 473, no: 13937, 13940.; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, 3: 387, no:3.; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 6: 33, 37, 38, 194.; Malik, *Muvattaa*, 2: 602, no: 2.; Buharî, *Sahîh*, 6: 160; Müslim, *Sahîh*, 2: 1070, no: 7.; Tirmizî, *Sünen*, 3: 454, no: 1148.; Nesâî, *Sünen*, 6: 103-4.; Darîmî, *Müsned*, 1: 552; İbn Mâce, *Sünen*, 1: 627, no:1948-9.

⁴⁰ Abdurrazzak, *Musannef*, 7: 472, no: 13940.; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 6: 194.; Malik, *Muvattaa*, 2: 602, no: 2.; Buharî, *Sahîh*, 6: 160.; Müslim, *Sahîh*, 2: 1070, no: 7.; Tirmizî, *Sünen*, 3: 454, no: 1148.; Nesâî, *Sünen*, 6: 103.; Darîmî, *Müsned*, 1: 552.; İbn Mâce, *Sünen*, 1: 627, no:1949.

⁴¹ “İslamda Evlenilmesi Yasaklananlar Yakın Akriba Evlilikleri ve Sakat Doğan Çocuklar”, *Diyanet Dergisi* 22/4 (1986): 16. arı, *Sahîh*, 3: 149.

⁴² Bkz: Malik, *Muvattaa*, 2: 602, no: 5.; Abdurrazzak, *Musannef*, 7: 473-4, no: 1149.; Tirmizî, *Sünen*, 3: 454, no:1149.

⁴³ İbn Hazm, *el-Muhallâ*, 10: 184.; İbn Abdilber, *Temhîd*, 8: 243.; Aynî, *Umdetü’l-kârî*, 6: 337; 9: 389.

⁴⁴ İbn Abdilber, *Temhîd*, 8: 243.

⁴⁵ Hattâbî, *Meâlimu’s-sünen*, 3: 10.

⁴⁶ İbn Hacer, *Fethu’l-bârî*, 9: 119-120.; Aynî, *Umdetü’l-kârî*, 6: 337.; Azimâbâdî, *Avnül-ma’bûd*, 6: 59.; Ebu’l-Fadl İyâz b. Mûsâ b. İyâz, *İkmâlül-mu’lim bi fevâidil-Müslim* (Mansûra: Dâru’l-Vefâ, 1998), 4: 628-9.; Nevevî, *el-Minhâc*, 3: 348.; Muhammed Ebû Zehra, *Ahvâlül-ş-şahsiyye*, 78.; Serahsî, *Mebisût*, 5: 132.

⁴⁷ İbn Hacer, *Fethu’l-bârî*, 9: 120.; Aynî, *Umdetü’l-kârî*, 6: 337.; Kadî İyâz, *İkmâlül-mu’lim*, 4: 629.; Nevevî, *el-Minhâc*, 3: 348.

⁴⁸ İbn Abdilber, *İstizkâr*, 18: 241.

nesh etmiş oluruz.⁴⁹ Cumhura göre ise; sünnet kitaba muhalefet etmemiş, kitabın muradını açıklamıştır. Sünnet Kur'an'ın sükût ettiği bir hususta ya hükmü ispat eder veya Kur'an lafzının umumî ifadesiyle murad olunmayan şeyi tahsis eder.⁵⁰

Hız. Ali, İbn Abbâs, bazı tabiîn imamları, Evzâî, Sevrî, Ebû Hanife, Malik, Şafiî, Ahmed b. Hanbel ve ashapları, İbn Cüreyc, İshâk, Ebû Sevr, Leys b. Sa'd, Ebû Ubeyde gibi fakihlerin büyüklerinin çoğunun görüşü lebenül-fahlın haram kılacağı şeklindedir ve delilleri de "Neseben haram olanların süt emmeyle de haram olacağını" bildiren sahih hadistir.⁵¹

Sonuç itibarıyla, lebenül-fahl konusunda âlimlerin çoğu haram kılacağını kabul etmiş, selef ve haleften bazı âlimler ise, buna karşı çıkmıştır. Bu ihtilaf sebebiyle bazı âlimler de konu hakkında görüş bildirmemeyi tercih etmiştir. Sahabe ve tabiîn devrinde bu hususta bir hayli ihtilaf edilmişse de sonraları ittifak hâsıl olduğu, muhalefet edenlerin pek az kaldığı söylenmiştir.⁵² Hatta İbn Arabî, leben-i fahl ile mahremiyetin meydana geldiği üzerine icmâ edildiğini söylemiştir.⁵³ Mubârekfûrî de, lebenül-fahlın haram kılacağı görüşünün daha sahih olduğunu çünkü bu konuda sahih hadis bulunduğunu, haram kılmayacağı görüşünün ise, sahih bir delille sabit olmadığını ifade etmiştir.⁵⁴

4. SÜT EMME DÖNEMİ İLE İLGİLİ RİVAYETLER

Süt akrabalığının meydana gelmesi için aranan şartlardan biri, süt emme döneminde gerçekleşmiş olmasıdır. Süt emme döneminin sınırlandırılmasında, bu konudaki rivayetlerin ihtilafı olması sebebiyle âlimler de ihtilaf etmiştir. Konuyla ilgili bazı rivayetler şöyledir:

1. Bir adam seferdeyken karısı doğum yaptı, sütü biriktiği için adam emip tükürüyordu, (fakat) boğazına kaçtı. Bunun üzerine, Ebû Musa'ya gitti. Ebû Musa, ona karısının haram olduğunu söyledi. Adam İbn Mes'ûd'a giderek bir de ona sordu. İbn Mes'ûd, Rasulullah (sav)'in şöyle söylediğini haber verdi:

55. لا يحرم من الرضاع الا ما انبت اللحم و انشر العظم.

"Ancak ete dönüşen ve kemiği geliştiren süt emme haram kılar."

Ebu Davud'un Sünen'inde ise, olay zikredilmeden İbn Mes'ûd'un Rasulullah (sav)'den naklettiği hadise yer verilmiştir.⁵⁶

2. لا رضاع الا ما فتق الامعاء

"Ancak bağırsakları ayıran süt emme haram kılar."⁵⁷

"Bağırsakları birbirinden ayırma" sözüyle, sütün yemek gibi gıda yerini tutup beslenme ihtiyacını karşılamasının kastedildiği belirtilmiştir.⁵⁸

İbn Ebî Şeybe'nin Musannef'inde yer verdiği bir rivayette ise, hadisin sonunda كان في الثدي قبل "و الفطام" ifadesi mevcuttur.⁵⁹ Yani süttten kesilmeden önce emilen sütün haram kılacağı söylenmiştir.

⁴⁹ İbn Kayyim, *Zâdü'l-Meâd*, 4: 209.

⁵⁰ İbn Kayyim, *Zâdü'l-Meâd*, 4: 210.

⁵¹ İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 9: 120; Azimâbâdî, *Avnü'l-ma'bûd*, 6: 59; İbn Abdilber, *İstizkâr*, 18: 249; İbn Abdilber, *Temhîd*, 8: 242; İbn Hazm, *Muhalâ*, 10: 181.

⁵² Aynî, *Umdetü'l-kârî*, 6: 336; Davudoğlu, *Sahîh-i Müslim Tercüme ve Şerhi*, 7: 350.

⁵³ Muhammed b. Abdillâh b. Arabî, *Arîdatü'l-Ahvezî bi Şerhi Câmi't-Tirmizî* (Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1995), 3: 78.

⁵⁴ Mubârekfûrî, *Tuhfetü'l-ehvezî*, 4: 237.

⁵⁵ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 1: 432.

⁵⁶ Ebû Davud, *Sünen*, 2: 549, no: 2060.

⁵⁷ İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, 3: 389, no: 8, 9; İbn Mâce, *Sünen*, 1: 626, no: 1946.

⁵⁸ Haydar Hatipoğlu, *Sünen-i İbn Mâce Tercemesi ve Şerhi* (İstanbul: 1983), 5: 419.

3. "لا رضاع بعد الفصال"

"Sütten kesildikten sonra süt emme yoktur/ Sütten kesildikten sonra emilen süt haram kalmaz"⁶⁰

Süt emmeyle mahremiyetin meydana geldiği Kur'an, Sünnet ve icmâ ile sabittir. Ancak süt emme döneminin sınırlandırılması konusunda âlimler ihtilaf etmiştir.

Cumhur, iki yıl içinde gerçekleşen emmenin haram kılacağını söylemiştir.⁶¹ "Süt emmeyi tamamlamak isteyenler için anneler çocuklarını tam iki yıl emzirirler" (2/233) ayeti, "Hamilelik ve çocuğun emzirilmesi otuz aydır" (46/15) ayeti ve "Annisi onu her gün biraz daha güçsüz düşerek karnında taşımıştır. Onun sütten kesilmesi de iki yıl içinde olur" (31/14) ayetini delil olarak almış ve iki yıldan sonra gerçekleşen emmenin hüküm ifade etmeyeceğini söylemişlerdir.⁶² Ayette zikredilen otuz aylık sürenin hamileliğin en azına -ki o altı aydır-, süt emzirmenin en çoğuna -ki o da iki yıldır- işaret ettiği söylenmiştir.⁶³

Ebû Hanife'ye göre, en uzun süt emme müddeti otuz aydır. Delili, "Hamilelik ve sütten kesilme otuz aydır" ayetidir.⁶⁴ Ona göre, Allah (cc) bu ayette çocuğun hem anne karnında kalması için otuz ay, hem sütten kesilmesi için otuz ay süre bırakmıştır. Ancak birincisinin otuz ay sürmediğini bildiren deliller bulunmaktadır. İkincisi ise, hakkında bir şey bulunmadığı için zahir manası üzere kalır.⁶⁵ Bu iki buçuk yıl içerisinde ister sütten kesilmiş olsun, ister emmeye devam etsin, emilen sütün haram kılacağı görüşündedir.⁶⁶ Ancak onun "Eğer çocuğun artık süte ihtiyacı kalmamışsa, emzirme çağı bitmemiş olsa bile, emzirmenin bir rolü yoktur" dediği de rivayet edilmiştir.⁶⁷ Aynî, Hanefîler'in hepsinin aynı görüşte olmadığını, İmam Ebû Yusuf ve Muhammed'in iki yıl içerisinde emilen sütün haram kılacağını kabul ettiklerini söylemiştir.⁶⁸

Mâlikîler, ayette süt emme için belirlenen iki tam yıllık süreye, çocuğun hemen sütten kesilemeyeceği, bunun yavaş yavaş gerçekleştiği gerekçesiyle bir müddet daha ilave etmişlerdir. Ancak bu süre konusunda ihtilaf vardır. Üç ay, iki ay, bir ay, birkaç gün denilmiştir.⁶⁹ Malik'in Muvattaa'daki zahir görüşü iki seneye ilave yapılmayacağı şeklindedir.⁷⁰ Ancak iki yıla ilave edilenin ona göre iki yıl hükmünde olabileceği şekilde de açıklanmıştır.⁷¹ Yine Mâlik'e göre, bebek iki yıldan önce sütten kesilir de yemekle yetinerek emmeye ihtiyacı kalmazsa, bundan sonra emdiği ile süt haramlığı doğmaz.⁷²

Züfer, yemekle değil, sütle yetindiği zaman (yani sütten kesilmezse) süt emme müddetinin üç yıl süreceğini söylemiştir.⁷³ İki yıla ilave olarak, bir halden bir hale geçmek için en uygun

⁵⁹ İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, 3: 388, no:7.

⁶⁰ Abdurrazzâk, *Musannef*, 7: 464-5, no: 13897, 13898, 13900, 13901, 13902.; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, 3: 388, no:4, 5.

⁶¹ İbn Battal, *Şerhu İbn Battâl*, 8: 161-2.; Azimâbâdî, *Avnû'l-ma'bûd*, 6: 61-2.; İbn Abdilber, *İstizkâr*, 18: 256.

⁶² Aynî, *Umdetü'l-kârî*, 9: 388.; İbn Hazm, *Muhallâ*, 10: 208.

⁶³ İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 9: 115; Aynî, *Umdetü'l-kârî*, 9: 388; Merğînânî, *el-Hidâye*, 1: 257.; Kadı İyaz, *İkmâlî'l-mu'lim*, 4: 640-641.

⁶⁴ İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 9: 115.; Bâcî, *Kitâbü'l-müntekâ*, 4: 152.; Muhammed Ebû Zehra, *Ahvâlî'ş-şahsiyye*, 81.; Serahsî, *Mebûsût*, 5: 136.

⁶⁵ Merğînânî, *el-Hidâye*, 1: 257.; İbn Hümâm, *Şerhu Fethu'l-Kadîr*, 3: 442-3.; Serahsî, *Mebûsût*, 5: 136.

⁶⁶ İbn Abdilber, *İstizkâr*, 18: 258.; İbn Abdilber, *Temhîd*, 8: 262.; İbn Hazm, *Muhallâ*, 10: 204.; Merğînânî, *el-Hidâye*, 1: 258.; İbn Hümâm, *Şerhu Fethu'l-Kadîr*, 3: 446.; Serahsî, *Mebûsût*, 5: 137.

⁶⁷ Merğînânî, *el-Hidâye*, 1: 258.; İbn Hümâm, *Şerhu Fethu'l-Kadîr*, 3: 446.; Serahsî, *Mebûsût*, 5: 137.

⁶⁸ Aynî, *Umdetü'l-kârî*, 9: 387.

⁶⁹ İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 9: 115.; İbn Abdilber, *İstizkâr*, 18: 258; Bâcî, *Kitâbü'l-müntekâ*, 4: 151-152.; İbn Kayyım, *Zâdü'l-meâd*, 4: 215.

⁷⁰ Bkz: Malik, *Muvattaa*, 2: 604.

⁷¹ Bâcî, *Kitâbü'l-müntekâ*, 4: 153; İbn Kayyım, *Zâdü'l-meâd*, 4: 215.

⁷² İbn Kayyım, *Zâdü'l-meâd*, 4: 215.

⁷³ İbn Battâl, *Şerhu İbn Battâl*, 8: 162.; İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 9: 115.; İbn Abdilber, *İstizkâr*, 18: 258.; İbn Abdilber, *Temhîd*, 8: 263.; Muhammed Ebû Zehra, *Ahvâlî'ş-şahsiyye*, 82.

sürenin bir yıl olduğunu belirtmiştir.⁷⁴ Çocuğun iki yıl emdikten sonra, besinlere alışması için bir yılın geçmesi gerektiği kanaatindedir ve bu süreyi de süt emme müddeti içerisinde telakkî etmiştir.

Bir cemaat ise, haram kılan emme sütten kesilmeden önce olandır, demiş ve bunu zamanla sınırlandırmamıştır.⁷⁵

Ömer b. Hattâb, Ali b. Ebî Tâlib, Abdullah b. Mes'ûd, İbn Ömer, Ebû Hureyre, İbn Abbâs, Hz. Aişe dışında Hz. Peygamber'in hanımları, tabiînin çoğu, Malik ve ashabı, Evzâî, Sevrî, İbn Ebî Zî'b, İbn Ebî Leylâ, Ebû Hanife ve ashabı, Şafiî ve ashabı, Ahmed b. Hanbel, İshâk, Ebû Sevr, Ebû Ubeyd, Taberî gibi fakihler büyüğün süt emmesinin bir şey ifade etmeyeceğini söylemiştir.⁷⁶ Delilleri de zikredilen ayet ve hadislerdir.

5. MAHREMİYETİN MEYDANA GELMESİ İÇİN GEREKLİ OLAN EMME MİKTARI İLE İLGİLİ RİVAYETLER

1. Bir ve İki Emmenin Haram Kılmayacağını Bildiren Rivayetler

a. لا تحرم المصاة و المصتان

“Bir ve iki emme haram kılmaz.”⁷⁷

- b. Ümmü Fadl'dan rivayet edilen hadiste, bir adam Rasulullah (sav)'e gelerek bir kadınla evlendiğini, kendisinin yanında diğer karısının bulunduğunu, ilk karısının yeni karısını bir veya iki kez emzirdiğini iddia ettiğini söylemiştir. Bunun üzerine Rasulullah (sav):

لا تحرم اللاملاجة و لا الاملاجان

“Bir ve iki emme/emzirme haram kılmaz” buyurmuştur.⁷⁸

- c. Benî Âmir b. Sa'saa'dan bir adam Rasulullah (sav)'e gelerek:

“يا نبي الله! هل تحرم الرضعة الواحدة؟” diye sormuş, Rasulullah (sav) de “Hayır” diyerek cevap vermiştir.⁷⁹

2. Beş Emmenin Haram Kılacağını Bildiren Rivayetler

كان فيما أنزل من القرآن: عشر رضعات معلومات يحرمن. ثم نسخن بخمس معلومات. فتوفي رسول الله و هن فيما يقرأ من القرآن.

“Bilinen on emme haram kılar, ayeti Kur'an'dan indirilenlerdendi. Sonra bilinen beş emme ile neshedildi. Rasulullah (sav), o Kur'an'dan okunurken vefat etti.”⁸⁰

Bazı rivayetlerde ise, “Rasulullah (sav) vefat ettiği zaman bilinen beş emmenin Kur'an'dan okunanlar arasında olduğu” ifadesi zikredilmemiştir.⁸¹

⁷⁴ Merğînânî, *el-Hidâye*, 1: 257.; İbn Hümâm, *Şerhu Fethu'l-Kadîr*, 3: 442.; Muhammed Ebû Zehra, *Ahvâlü's-Şahsiyye*, 82.; Serahsî, *Mebûsât*, 5: 136-7.

⁷⁵ Azimâbâdî, *Avnü'l-ma'bûd*, 6: 62.; İbn Kayyim, *Zâdü'l-meâd*, 4: 215.

⁷⁶ İbn Abdilber, *İstizkâr*, 18: 275-276.; İbn Abdilber, *Temhîd*, 18: 260.

⁷⁷ Abdurrazzâk, *Musannef*, 7: 468, no: 13922; 7: 469, no: 13925.; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, 3: 385, no: 2.; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 4: 4, 5; 6: 31, 95-96, 216, 247.; Dârimî, *Müsned*, 1: 552-3.; Müslim, *Sahîh*, 2: 1073, no: (1450)-17.; İbn Mâce, *Sünen*, 1: 624, no: 1941.; Ebû Dâvûd, *Sünen*, 2: 552, no: 2063.; Tirmizî, *Sünen*, 3: 455, no: 1150.; Nesâî, *Sünen*, 6: 101.; Dârakutnî, *Sünen*, 4: 171-2, no: 3.

⁷⁸ Dârimî, *Müsned*, 1: 553.; Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 6: 339.; Müslim, *Sahîh*, 2: 1074, no: (1451)-18.

⁷⁹ Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 6: 340.; Müslim, *Sahîh*, 2: 1074, no: 19; 2: 1075, no: 23.

⁸⁰ Malik, *Muvattaa*, 2: 608, no: 17 (Mâlik, hadisi naklettikten sonra amelin böyle olmadığını söylemiştir.); Müslim, *Sahîh*, 2: 1075, no: (1452)-24.; Ebû Dâvûd, *Sünen*, 2: 551, no: 2062.; Nesâî, *Sünen*, 6: 100.

İSLAM'DA SÜT AKRABALIĞI İLE İLGİLİ RİVAYETLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Hadis, Rasulullah (sav)'den sadece Hz. Aişe, ondan da, sadece Amra'nın rivayet etmesi sebebiyle ferd-i mutlakdır.⁸²

3. Yedi Emmenin Haram Kılacağı Bildiren Rivayetler

- a. İbrâhim b. Ukbe, Urve b. Zübeyr'e gitmiş ve kadının sütünden az bir miktar içen çocuğun durumunu sormuştur. Urve, ona, "Hz. Aişe, yedi emmeden veya beş emmeden aşağısı haram kılmaz diyordu" şeklinde cevap vermiştir...⁸³
- b. (İbn) Ömer'e, İbn Zübeyr'in, süt emme konusunda Hz. Aişe'den "Yedi emmeden aşağısının haram kılmayacağını" naklettiği ulaştınca, "Allah, Aişe'den daha hayırlıdır" diyerek, Nisâ Suresi 23. Ayette Allah'ın herhangi bir sayı belirlemediğini ifade etmiştir.⁸⁴

4. On Emmenin Haram Kılacağı Bildiren Rivayetler

- a. Hz. Aişe'nin, Sâlim'i emzirmesi için kardeşi Ümmü Gülsüm'e gönderdiği ve Sâlim'in yanına girmesi için on kere emzirmesini söylediği rivayet edilmiştir. Sâlim, Ümmü Gülsüm'ün, kendisini üç kere emzirdiğini, on emmeyi tamamlamadığı için Hz. Aişe'nin yanına girmediğini söylemiştir.⁸⁵
- b. Hz. Hafsa'nın da, Asım b. Abdullah'ı yanına girmesi için emzirmek üzere kardeşine (Fâtıma b. Ömer b. Hattâb) gönderdiği ve on kere emzirmesini istediği, kardeşinin Asım'ı on kere emzirdiği ve Asım'ın Hz. Hafsa'nın yanına girdiği rivayet edilmiştir. Ayrıca Asım'ın emzirildiğinde küçük olduğu zikredilmiştir.⁸⁶

Selef ve halef âlimler haram kılan süt emme miktarı konusunda ihtilaf etmiştir. Haram kılan emzirmenin miktarı konusunda ayette (Nisâ, 23) bir açıklık yoktur ve hüküm mutlak, bir sınırlandırma getirilmemiştir. Hadislerde ise, bu konuda iki farklı grup teşkil eden rivayetler mevcuttur. Bir grubu ayet hükmü gibi geneldir. Diğer grubu ise, haram kılan emme miktarını belirten rivayetlerdir.⁸⁷

Az ve çok emilen sütün haram kılacağını savunanlar hadislerden genel olarak vârid olanlara dayanmışlardır. "Soydan dolayı haram olanlar, süt emmeden dolayı da haram olurlar" hadisinde "Süt emmenin" kayıtlanmadığını, mutlak olarak zikredildiğini söylemişlerdir.⁸⁸ Her ne kadar mahremiyet, -hadislerde de belirtildiği gibi- çocuğun et ve kemiklerinin kendisini emziren kadının sütünden oluştuğu şüphesinden ileri geliyorsa da, bu, gözle görülmeyen bir şey olduğu için hüküm mutlak emzirmeye taalluk eder,⁸⁹ bu emmenin azıyla da çoğuyla da gerçekleşir, denilmiştir.⁹⁰ Aynı zamanda "Lebenü'l-Fahl" başlığı altında zikredilen, Hz. Aişe'nin amcası Eflah ile ilgili olan hadisin de, süt emme sayısı sorulmadığı ve

⁸¹ Bkz: Abdurrazzâk, *Musannef*, 7: 466-7, no: 13913.; Saîd b. Mansûr, *Sünen*, 1: 242, no: 976.; Müslim, *Sahîh*, 2: 1075, no: 25.; İbn Mâce, *Sünen*, 1: 625, no: 1942.; Dârakutnî, *Sünen*, 4: 181, no: 30.

⁸² Adil Yavuz'un isnadlar hakkındaki değerlendirmesi için bkz: Adil Yavuz, "Evlenmeyi Haram Kılan 'Beş Kez Süt Emme' Üzerine Bir Değerlendirme", *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 23 (Bahar 2007), 51-71.

⁸³ Abdurrazzâk, *Musannef*, 7: 468, no: 13921.

⁸⁴ Abdurrazzâk, *Musannef*, 7: 466, no: 13911.; Dârakutnî, *Sünen*, 4: 183, no: 38.

⁸⁵ Mâlik, *Muvattaa*, 2: 603, no: 7.; Abdurrazzâk, *Musannef*, 7: 469-470, no: 13927, 13928.; İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, 3: 385-386, no: 10.; Ebû Bekr Ahmed b. Hüseyin b. Ali el-Beyhakî, *Sünenü'l-kübrâ* (Beyrut: Dâru Sadr, 1353), 7: 457.

⁸⁶ Mâlik, *Muvattaa*, 2: 603, no: 8.; Abdurrazzâk, *Musannef*, 7: 470, no: 13929.; Beyhakî, *Sünenü'l-kübrâ*, 7: 457.

⁸⁷ Şafak, "İslamda Evlenilmesi Yasaklananlar Yakın Akriba Evlilikleri ve Sakat Doğan Çocuklar", 20.

⁸⁸ Aynî, *Umdetü'l-kârî*, 6: 338.; Mubârekfûrî, *Tuhfetü'l-ehvezî*, 4: 241.; Kastalânî, *Min İrşâdi's-sârî*, 8: 31.; Merğînânî, *el-Hidâye*, 1: 257.; İbn Hümâm, *Şerhu Fethu'l-Kadîr*, 3: 441.; Muhammed Ebû Zehra, *Ahvâlü's-şahsiyye*, 79.

⁸⁹ Merğînânî, *el-Hidâye*, 1: 257.; İbn Hümâm, *Şerhu Fethu'l-Kadîr*, 3: 441.

⁹⁰ Muhammed Ebû Zehra, *Ahvâlü's-şahsiyye*, 80.

süt amcası olmasıyla yetinildiği için, emmenin azının ve çoğunun haram kıldığına delil olduğu söylenmiştir.⁹¹

Mâlik,⁹² Ebû Hanife ve ikisininin ashabı, Sevrî, Evzâî, Abdullah b. Mübârek, Vekî,⁹³ Leys ve Taberî bir kez emmeyle süt akrabalığı oluşacağı görüşündedir. Ahmed b. Hanbel'den nakledilen meşhur görüş de böyledir.⁹⁴ Ali, İbn Mes'ûd, İbn Ömer, İbn Abbâs, Saîd b. Müseyyib, Mücâhid, Urve, Tâvus, Atâ', Mekhûl, Zührî, Katâde, Hasen, Hakem ve Hammâd bir kere de olsa, az veya çok olması fark etmez süt, emenin midesine ulaştığında, emilen sütün haram kılacağını söylemişlerdir.⁹⁵

Rasulullah (sav)'in hanımlarının, (sayı belirtmeksizin) bilinen emmelerin haram kılacağı görüşünde oldukları, sonra bunu terk ederek, emmenin azının da çoğunun da haram kılacağını söyledikleri nakledilmiştir.⁹⁶ Leys b. Sa'd da, az veya çok olsun oruçlunun orucunu bozacak kadar emilen sütün haram kılacağı üzerine Müslümanların icma' ettiğini söylemiştir.⁹⁷ Bu sözünden dolayı, İbn Abdilber, Leys'in bu konudaki ihtilaflara vakıf olmadığını belirtmiştir.⁹⁸

Âlimlerin çoğu az veya çok olsun emilen sütün haram kılacağını kabul etmekle birlikte, bazı âlimler, bir emmeden daha fazlasının haram kılacağı görüşündedir. Ancak sayıda ihtilaf etmişlerdir.⁹⁹

-Bir cemaât, on emmeyle ilgili zikredilen haberlerle ihticâc ederek, ancak on emmenin haram kılacağını, bundan azının mahremiyet meydana getirmeyeceğini söylemiştir.¹⁰⁰ Ayrıca İbrâhim b. Ukbe'nin, Urve b. Zübeyr'e bir ve iki emmenin haram kılıp kılmayacağını sorması üzerine, onun, "Hz. Aişe, bir ve iki emme haram kılmaz, ancak on ve daha fazla emme haram kılar dedi" diyerek cevap verdiği nakledilmiştir.¹⁰¹ Kadı İyâz, bu haberin bâtil ve merdûd olduğunu belirtmiş,¹⁰² Hattâbî de, şâz bir söz olduğunu ve itibar edilmeyeceğini söylemiştir.¹⁰³

-Bir grup ise, Hz. Aişe'den nakledilen "On emmenin nazil olduğu, beş emme ile neshedildiği ve ancak beş emmenin haram kılacağını bildiren" rivayetle ihticâc ederek, beş emmeden azının haram kılmayacağını söylemiştir.

İbn Abdilber, "Eğer Hz. Aişe'ye göre, on emme mensuh olsaydı, o, kardeşi Ümmü Gülsüm'e, yanına girmesi için Sâlim'i on kere emzirmesini emretmezdi" diyenlere; Hz. Aişe'nin ashabının bu konuda Nafi'den daha bilgili olduğunu ve Hz. Aişe'den "beş emme"yi naklettiklerini, hiçbirinin "on emme"yi ondan nakletmediğini söyleyerek cevap vermiştir.¹⁰⁴ Bâcî ise, Hz. Aişe, kardeşine Sâlim'i on kere emzirmesini emrettiğinde ya daha on emmenin beş emme ile neshedilmediğini veya Hz. Aişe'nin bundan haberi olmadığını söylemiştir.¹⁰⁵

⁹¹ Kadı İyâz, *İkmâlü'l-mu'lim*, 4: 627.; Aynî, *Umdetü'l-kârî*, 9: 390-391.

⁹² Mâlik'in görüşü için bkz: Mâlik, *Muvattaa*, 2: 604.

⁹³ Buraya kadar zikredilen âlimlerin görüşü için bkz: Tirmizî, *Sünen*, 3: 456.

⁹⁴ İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 9: 115.; Aynî, *Umdetü'l-kârî*, 9: 388; 6: 338.; Azimâbâdî, *Avni'l-ma'bûd*, 6: 68.; İbn Abdilber, *İstizkâr*, 18: 259.; İbn Abdilber, *Temhîd*, 8: 268.; İbn Hazm, *Muhallâ*, 10: 192.

⁹⁵ İbn Abdilber, *İstizkâr*, 18: 259.; İbn Hazm, *Muhallâ*, 10: 192.; Nevevî, *el-Minhâc*, 3: 353.; Aynî, *Umdetü'l-kârî*, 9: 388; Mübârekfûrî, *Tuhfetü'l-ehvezî*, 4: 240.

⁹⁶ Bkz: Abdurrazzâk, *Musannef*, 7: 467, no: 13914.

⁹⁷ İbn Abdilber, *İstizkâr*, 18: 260.; İbn Abdilber, *Temhîd*, 8: 268.

⁹⁸ İbn Abdilber, *İstizkâr*, 18: 260.

⁹⁹ İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 9: 115.; Aynî, *Umdetü'l-kârî*, 9: 388.

¹⁰⁰ İbn Hazm, *Muhallâ*, 10: 189.

¹⁰¹ Beyhakî, *Sünenü'l-Kübrâ*, 7: 458.

¹⁰² Nevevî, *el-Minhâc*, 3: 353.

¹⁰³ Hattâbî, *Meâlimü's-sünen*, 3: 13.

¹⁰⁴ İbn Abdilber, *İstizkâr*, 18: 266.; İbn Abdilber, *Temhîd*, 8: 266.

¹⁰⁵ Bâcî, *Kitabü'l-müntekâ*, 4: 152.

Yine İbn Abdilber, Hz. Aişe'den rivayet edilen haram kılan süt emmenin “on, yedi ve beş kere” olduğunu bildiren haberler arasında sahih olanın “Beş kere emilen sütle mahremiyetin meydana geleceğini” bildiren rivayet olduğunu ifade etmiş ve bundan fazlasını rivayet edenlerin hata ettiğini söylemiştir.¹⁰⁶

İbn Hazm, Hz. Aişe'den nakledilen, ancak beş emmenin haram kılacağını bildiren rivayetle, yanına girmesi için kardeşinden Sâlim'i on kere emzirmesini istediği rivayetin arasını, “Kendisi için on emmeyi, başkaları için beş emmeyi aldığı” şeklinde te'lif etmiştir.¹⁰⁷ Ancak bazı rivayetlerde Ümmü Gülsüm'e ve kardeşinin kızlarına, yanına girmelerini istediği kişileri beş kere emzirmelerini emrettiği bildirilmiştir.¹⁰⁸

Şafiî, el-Umm adlı eserinde, “Ayet ve hadislerde geçen mutlak olarak zikredilen ‘radâ’ kelimesiyle az da olsa emilen sütün haramlık meydana getireceği mi kastedilmiştir, yoksa radâ ile kastedilen başka bir şey midir?” diye sorduktan sonra, Hz. Aişe'den nakledilen hadise dayanarak beş ayrı emmenin haram kılacağını söylemiştir.¹⁰⁹ Osman Keskiöğlü, Hz. Aişe'den nakledilen bu hadisi tenkit ettikten sonra, Şafiî'nin Hz. Aişe'nin bu rivayetini kabul etmediğini, beş kez emzirmeyi başka bir hadisten aldığını ifade etmiştir.¹¹⁰ Şafiî'nin bizzat eserinden ve diğer âlimlerin Şafiî'nin bu görüşünü nakillerinden onun bu hadisle ihticâc ettiği anlaşılmaktadır. El-Umm adlı eserinde, “Ancak bağırsakları ayıran radâ' haram kılar” hadisi ile “Bir ve iki emme haram kılmaz” hadisini de görüşüne delil olarak zikretmiş, yukarıda zikredilen rivayette Salim'in, Hz. Aişe'nin yanına girememiş olmasının sebebini de, süt emmenin beşe tamamlanmamış olmasıyla açıklamıştır.¹¹¹ Ayette “Sizi emziren sütanneleriniz” şeklinde mutlak olarak geçtiğini ancak bunun sünnetle açıklandığını, “Hırsızın elinin kesilmesini” emreden ayeti örnek vererek izah etmiştir. Ne kadar çalanın elinin kesileceğini Rasûlullah'ın sünnetinden öğrendiğimizi belirtmiştir.¹¹²

Beş emmenin haram kılacağı kanaatine sahip olanların delil olarak aldıkları, Hz. Aişe'nin “Bilinen süt emme ondur, sonra bilinen beş emmeyle neshedilmiştir. Rasûlullah (sav), vefat ettiğinde o, Kur'ân'da okunanlar arasındaydı” sözünün isnadı kadar metni de problemlidir.

Kadı İyâz, bu hadisle ihticâc edilemeyeceğini, çünkü onun Kur'ân'dan olmasının imkânsız olduğunu söylemiş, “Sabit Kur'ân'dan olmadığı zaten malumdur, onun kiraatı ve mushafta yazılması helal değildir. Kur'ân ahad haberle sabit olmaz, bu ise haber-i vâhiddir” demiştir.¹¹³ Hz. Aişe'nin bu sözü usulcülerin görüşlerinden en sahih olana göre delil olamaz. Çünkü Kur'ân tevatürle sabittir, oysa bu haber-i vâhiddir. Râvî ise, bunun haber olduğunu değil, Kur'ân olduğunu rivayet etmiştir. Râvî, bunu hadis olarak rivayet etmemiştir ki hadis kabul edilebilir.¹¹⁴ İbn Hümâm, isnadı sahih olsa da, bâtinî inkita' sebebiyle bu hadisle amel edilemeyeceğini ifade etmiştir. Yine, mâdem Kur'ân'dan ve on emmeyi nesh etmiş, Rasûlullah (sav)'in vefâtına kadar da okunuyor, o halde beş emmenin Kur'ân'da okunması gerektiğini söylemiştir.¹¹⁵ Rivayetteki “Rasûlullah (sav) vefat ettiğinde Kur'ân'dan okunanlar arasındaydı” ifadesi Kur'ân'da eksikliğin olduğunu gösterir ki, Rasûlullah (sav)'in vefatından

¹⁰⁶ İbn Abdilber, *İstizkâr*, 18: 266; İbn Abdilber, *Temhîd*, 8: 266.

¹⁰⁷ İbn Hazm, *Muhallâ*, 10: 190.

¹⁰⁸ Bkz: Ahmed b. Hanbel, *Müsned*, 6: 271.; Ebû Dâvûd, *Sünen*, 2: 550-1, no: 2061.

¹⁰⁹ Şafiî, *el-Umm*, 5: 44.

¹¹⁰ Osman Keskiöğlü, *Nüzûlünden İtibaren Kur'ân-ı Kerim Bilgileri* (Ankara: TDV Yayınları, 1993), 311.

¹¹¹ Bkz: Şafiî, *el-Umm*, 5: 44-46.

¹¹² Şafiî, *el-Umm*, 5: 46.

¹¹³ Kadı İyâz, *İkmâlî'l-mu'lim*, 4: 636.

¹¹⁴ İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 9: 116.; Aynî, *Umdetü'l-kârî*, 9: 388.; Azimâbâdî, *Avnû'l-ma'bûd*, 6: 68-9.; Mubârekfûrî, *Tuhfetü'l-ehvezî*, 4: 242.

¹¹⁵ İbn Hümâm, *Şerhü Fethu'l-Kadir*, 3: 440.

sonra Kur'ân'dan bir şeyin düşmesini caiz görmek helal değildir.¹¹⁶ Sahih kitaplarda nakledilmesine rağmen bu rivayetlerin Hz. Aişe'den sadır olmasının imkân dışı olduğu belirtilmiştir.¹¹⁷

-Bir ve iki emmenin haram kılmayacağı hadisine dayananlar ise, bundan fazlasının haram kılacağını söylemişlerdir.¹¹⁸ İshâk, Ebû Ubeyde, Ebû Sevr, İbn Münzir, Saîd b. Cübeyr, Süleymân b. Yesâr, Dâvûd ve İbn Hazm dışındaki ashâbı, mahremiyetin üç emmeyle meydana geleceği görüşündedir.¹¹⁹ Ahmed b. Hanbel'den nakledilen bir görüş de böyledir.¹²⁰

Rasulullah (sav)'in "Bir ve iki emme haram kılmaz" hadisinin mefhumunun üç emmenin haram kılacağını gösterdiğine dayanmaktadırlar.¹²¹ İbn Hazm ise, bir ve iki emmenin haram kılmayacağı sözünün üç emmenin haram kıldığını beyan etmediğini söylemiştir.¹²² Bu hadisle ihticâc ederek, bir ve iki emmenin haram kılmayacağı görüşünde olanlar, "Bağırsakları ayıran süt emme"nin haram kılacağını bildiren hadisle, "Ancak kemikleri kuvvetlendiren ve ete dönüşen süt emme" olduğunu bildiren hadisi görüşlerine delil getirmişlerdir. Onlara göre, bir ve iki emme bağırsakları ayırmaz, kemikleri geliştirmez.¹²³ Kadı İyâz ise, ashabının bir emmenin de bu zikredilen şeyleri gerçekleştirdiğini iddia ettiklerini söylemiştir.¹²⁴

Bu konuda kuvvetli olan görüş cumhurunkidir. Çünkü sayı bildiren haberler ihtilafıdır. Hz. Aişe'nin bu konuda rivayet ettiği haberler de ihtilafıdır. Bu yüzden en az olanın tercih edilmesi gerekir, onda da sayı şart koşulmamıştır.¹²⁵ Süt emme miktarını bilip zapt etme imkânı olmayacağı için Şâri'in bir nisap koymadığı söylenmiştir.¹²⁶ İbn Battâl, Hz. Aişe'nin hadislerinin muzdarib¹²⁷ olduğunu, terk edilmesi ve Allah'ın kitabına dönülmesi gerektiğini belirtmiştir.¹²⁸ Rasûlullah (sav)'in ashabından çoğuna göre, süt emmenin azı da çoğu da mahremiyet meydana getirir.¹²⁹

Abdurrazzâk'ın İbn Cüreyc'den naklettiği habere göre de, Abdülkerim, Tâvûs'a, "İnsanların yedi emmeden aşağısının haram kılmayacağını, sonra bunun beş emmeye dönüştüğünü iddia ettiklerini söylemiş", Tâvûs da, "Önceden böyle olduğunu, artık tek bir emmeyle haramlığın meydana geldiğini" belirtmiştir.¹³⁰

İbn Ebî Şeybe ise, İshâk b. Süleymân'dan, o da Hanzala'dan, Tâvûs'un, "On emmenin şart koşulduğunu, sonra tek bir emmenin haram kıldığının söylendiğini" zikrettiğini nakletmiştir.¹³¹

¹¹⁶ İbn Hazm, *Muhallâ*, 10: 200.; Serahsî, *Usûl*, 2: 79.; Serahsî, *Mebûsât*, 5: 134.

¹¹⁷ Yavuz, "Evlenmeyi Haram Kılan 'Beş Kez Süt Emme' Üzerine Bir Değerlendirme", 63.

¹¹⁸ İbn Abdilber, *İstizkâr*, 18: 263.; İbn Abdilber, *Temhîd*, 8: 267.; Kadı İyâz, *İkmâlî'l-mu'lim*, 4: 635.; Muhammed Ebû Zehra, *Ahvâlî's-sahsiyye*, 80.

¹¹⁹ İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 9: 115.; Aynî, *Umdetü'l-kârî*, 9: 388; 6: 338.; İbn Hazm, *Muhallâ*, 10: 191.; İbn Kayyîm, *Zâdü'l-meâd*, 4: 212.

¹²⁰ İbn Kayyîm, *Zâdü'l-meâd*, 4: 212.; İbn Hazm, *Muhallâ*, 10: 191.; Aynî, *Umdetü'l-kârî*, 9: 388; 6: 338.; Mubârekfûrî, *Tuhfetü'l-ehvezî*, 4: 240.

¹²¹ İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 9: 115.; Nevevî, *el-Minhâc*, 3: 353.; Mubârekfûrî, *Tuhfetü'l-ehvezî*, 4: 240.

¹²² İbn Hazm, *Muhallâ*, 10: 191.

¹²³ İbn Abdilber, *Temhîd*, 8: 261.; Kadı İyâz, *İkmâlî'l-mu'lim*, 4: 635.

¹²⁴ Kadı İyâz, *İkmâlî'l-mu'lim*, 4: 635.

¹²⁵ İbn Hacer, *Fethu'l-bârî*, 9: 116.; Aynî, *Umdetü'l-kârî*, 9: 388; Azimâbâdî, *Avnül-ma'bûd*, 6: 68.; Mubârekfûrî, *Tuhfetü'l-ehvezî*, 4: 241-242.

¹²⁶ İbn Kayyîm, *Zâdü'l-meâd*, 4: 213.

¹²⁷ Muzdarib fi'l-Metn; bir ravinin birbirine muhalif şekillerde rivayet ettiği, bu rivayetler birbirine müsavî olduğu için aralarında tercih yapma imkanı bulunmayan hadislerdir. Bkz: Subhi es-Sâlih, *Hadis İlimleri ve İstilahları*, çev. Yaşar Kandemir (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1988), 156-157.

¹²⁸ İbn Battâl, *Şerhu İbn. Battâl*, 8: 162.

¹²⁹ Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed et-Tahavî, *Şerhu Müşkilî'l-Âsâr* (Beyrût: Müessesetü'r-Risâle, 1994), 11: 491.

¹³⁰ Abdurrazzâk, *Musannef*, 7: 467, no: 13916.

¹³¹ İbn Ebî Şeybe, *Musannef*, 3: 386, no:4.

Adil Yavuz, Tâvûs'un aktardığı bu uygulamanın, Aişe rivayetleri arasında olduğu düşünülen ızdırabı ortadan kaldırdığını, on emme ile başlatılan yasaklamada süt emme sayısının gittikçe azaltıldığını ve önceden yapılan bu tür uygulamaların birden kaldırılmasının yol açacağı toplumsal sıkıntıları asgarî seviyeye indiren tadrîc ilkesi dikkate alınarak nihaî uygulamanın devreye sokulduğunu gösterdiğini söylemiştir. Ona göre, Kur'ân ayeti ile genel yasak ortaya konulmuş, toplumsal dönüşümde ise, süt emme miktarını aşamalı olarak azaltan ve tadrîci gözeten Nebevî uygulama ile hükümler pratiğe aktarılmıştır.¹³²

Günümüzde, bu konudaki sorulara, soran kişinin mezhebine bakılmaksızın bir kere emmenin dinin bu hükmünün tatbiki için yeterli olduğu şeklinde cevap verilmektedir.¹³³

SONUÇ

Eşsiz bir besin kaynağı olan anne sütü, çocukların gelişimi için çok önemlidir. Anne sütünün çocuğun ahlakına etkisi bilimsel olarak tetkik edilmemiş olmakla birlikte bazı ilim adamları böyle bir etkinin de söz konusu edilebileceğini söylemiştir.

Anne sütü İslam'da devamlı evlenme engellerinden sayılmıştır. Bir kadının sütünü emen çocuğa, bu kadın ve akrabalarının haram olduğu, Kur'an ve sünnetle bildirilmiş, bu konuda icmâ hâsıl olmuştur. Önceki dinlerde ve hukuk sistemlerinde böyle bir akrabalık bulunmamaktadır. Ancak cahiliye döneminde Araplar'da, süt akrabalık geleneği mevcuttu. İslam bu konuda birtakım düzenlemeler yapmıştır.

Lebenü'l-fahl konusunda, süt amcanın haram olduğuna dair sahih rivayetler bulunmasına rağmen ihtilaf edilmiştir. Ancak âlimlerin çoğu lebenü'l-fahl'ın haram kılacağı görüşündedir.

Süt emmenin mahremiyet meydana getirmesi için bazı şartların bulunması gerekir.

Bunlardan biri sütün küçükken emilmesidir. Sürede ihtilaf etmelerine rağmen, cumhuru ulema küçüklükte emilen sütün haram kılacağı görüşündedir.

"Ancak ete dönüşen ve kemiği geliştiren emme haram kılar", "Ancak bağırsakları ayıran emme haram kılar" ve "Sütten kesildikten sonra süt emme yoktur" sözleri merfû' ve mevkûf olarak rivayet edilmiştir. Yine merfû' olarak "Ancak açlık sebebiyle emilen sütün haram kılacağı" nakledilmiştir. Bu hadislerin küçüklükte emilen sütün haram kılacağına delil olduğu belirtilmiştir.

Hadislerde mahremiyetin meydana gelmesi için gereken süt emme miktarı konusunda çeşitli rakamlar zikredilmiştir. On, yedi, beş emme ile ilgili rivayetler ve bir-iki kez emmenin haram kılmayacağını bildiren rivayetlerin hepsi –zayıf isnadları bulunmakla birlikte- sahih isnadlarla gelmiştir. Rivayetlerdeki bu ızdırıp çeşitli şekillerde giderilmeye çalışılmışsa da Tâvûs'tan nakledilen haberin de delalet ettiği gibi, süt emme miktarı konusunda tadrîcî bir uygulamayla nihaî hükmün belirlendiğini söylemek daha makul görünmektedir. İmam Mâlik de, Muvatta'ında süt emme ile ilgili bu rivayetleri nakletmesine rağmen, kendisi süt emmenin azının da çoğunun da haram kılacağı görüşündedir.

Hadislerde anlamı etkilemeyen lafız farklılıkları mevcuttur. Bu farklılıklar, Rasûlullah (sav)'in değişik zamanlarda ayrı lafızları söylemesinden kaynaklanmış olabileceği gibi, râvîden de kaynaklanmış olabilir. Bazı rivayetlerde olayın uzunca anlatılması, bazı rivayetlerde bir kısmının, diğer rivayetlerde farklı bir boyutunun zikredilmesi, bazı

¹³² Yavuz, "Evlenmeyi Haram Kılan 'Beş Kez Süt Emme' Üzerine Bir Değerlendirme", 59.

¹³³ Şafak, "İslamda Evlenilmesi Yasaklananlar Yakın Akriba Evlilikleri ve Sakat Doğan Çocuklar", 20.

ESRA ÖZDEMİR

rivayetlerde ise, sadece Rasulullah (sav)'in sözüne yer verilmesi rivayetlerdeki râvî tasarrufunu göstermektedir.

KAYNAKÇA

- Abdurrazzâk b. Hemmâm es-San'ânî. *Musannef*. Thk. Habîbu'r-Rahmân el-A'zamî. Beyrût: Mektebetü'l-İslâmî, 1970.
- Ahmed b. Hanbel. *Müsned*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1982.
- Ansay, Sabri Şakir. *Hukuk Tarihinde İslam Hukuku*. Ankara: Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yayınları, 1958.
- Ataseven, Asaf. "Çocuğun Süt Dönemi ve Süt ile Beslenme", İslam'da Aile ve Çocuk Terbiyesi Sempozyumu. Şanlı Urfa: İlmî Neşriyat, 1994.
- Ataseven, Asaf. "Çocuk ve Anne Sütü". İslam Mecmuası 3 (1960).
- Aydın, Akif. *İslam-Osmanlı Aile Hukuku*. İstanbul: MÜİF Yayınları, 1985.
- Aynî, Bedruddîn Mahmud b. Ahmed. *Umdetü'l-kârî fî şerhi Sahîhi'l-Buhârî*. İstanbul: Dâru'l-Matbaatü'l-Âmira, 1313.
- Azimâbâdî, Ebu't-Tayyib Muhammed Şemsü'l-Hak. *Avnü'l-ma'bûd şerhu Sünen-i Ebî Davûd*. Medine: Mektebetü's-Selefiyye, 1968.
- Bâcî, Ebu'l-Velîd Süleymân b. Halef b. Sa'd b. Eyyûb b. Vâris. *Kitâbü'l-müntekâ şerhu Muvattâ*. Beyrût: Matbaatü's-Saade, 1332.
- Beyhakî, Ebû Bekr Ahmed b. Hüseyin b. Ali. *Sünenü'l-kübrâ*. Beyrut: Dâru Sadr, 1353.
- Bilmen, Ömer Nasuhi. *Hukuku İslamiyye ve Istilâhâtı Fıkhiyye Kamusu*. İstanbul: Bilmen Yayınevi, ty.
- Buhârî, Ebû Abdullah Muhammed b. İsmâîl. *el-Camiu's-sahîh*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981.
- Cin, Halil. *İslam ve Osmanlı Hukukunda Evlenme*. Konya: Selçuk Üniversitesi Yayınları, 1988.
- Dağcı, Şamil. "İslam Aile Hukukunda Evlenme Engelleri I". *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 39/1 (1999): 175-237
- Dârakutnî, Ali b. Ömer. *Sünen*. Kahire: Dâru'l-Mehâsîn, 1966.
- Darimî, Ebû Muhammed Abdullah b. Abdurrahmân. *el-Müsned*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981.
- Davudoğlu, Ahmed. *Sahih-i Müslim Tercüme ve Şerhi*. İstanbul: Sönmez Neşriyat, 1978.
- Döndüren, Hamdi. *Delilleriyle Aile İlmihali*. İstanbul: Altınoluk Yayınları, 2004.
- Ebû Davud, Süleymân b. Eş'as es-Sicistânî. *Sünen*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981.
- Ebû Tayyib, Sıddık Hasan Ali el-Huseynî. *Avnu'l-bârî li halli edilleti'l-Buhârî*. Suriye: Dâru'r-Reşid, 1984.
- Halebî, İbrâhîm b. Muhammed b. İbrâhîm. *Mülteka'l-ebhûr*. Beyrût: Müessesetü'r-Risâle, 1989.
- Hattâbî, Ebû Süleymân. *Meâlimü's-sünen*. Beyrut: Dâru'l-Ma'rife, ty.
- Heysemî, Nûruddîn Ali b. Ebî Bekr. *Mecmeu'z-zevâid ve menbeu'l-fevâid*. Kahire: Mektebetü'l-Kudsî, ty.
- İbn Abdilber, Ebû Ömer Yusuf. *el-İstizkâr*. Beyrut: Dâru Kuteybe, 1993.
- İbn Abdilber, Ebû Ömer Yusuf. *Temhîd limâ fi'l-Muvattai mine'l-meânî ve'l-esânîd*. Mağrib: Matbaatü Fudâle, 1980.

- İbn Battâl, Ebu'l-Hasen Ali b. Halef b. Abdülmelik. *Şerhu İbn Battâl alâ Sahîhi'l-Buhârî*. Beyrut: Daru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 2003.
- İbn Ebî Şeybe, Ebû Bekr Abdullâh b. Muhammed. *Musannef fi'l-ehâdis ve'l-âsâr*. Beyrût: Dâru'l-Fikr, 1989.
- İbn Hacer el-Askalânî, Ahmed b. Ali. *Fethu'l-bârî bi şerhi Sahîhi'l-Buhârî*. Kahire: Matbaatü's-Selefiyye, 1380.
- İbn Hazm, Ali b. Saîd. *el-Muhallâ bi'l-âsâr*. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1984.
- İbn Hümmâm. *Şerhu Fethu'l-Kadîr*. Beyrut: Dâru'l-Fikr, ty.
- İbn Kayyim el-Cevziyye, Şemsuddîn Ebû Abdullah Muhammed b. Ebû Bekr. *Zâdü'l-meâd fi hedyi hayri'l-ibâd*. Beyrut: Dâru İhyâi't-Turâsi'l-Arabî, ty.
- İbn Kudâme, Şemsüddîn. *el-Muğnî ve's-şerhu'l-kebîr*. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1998.
- İbn Mâce, Muhammed b. Yezîd el-Kazvinî. *Sünen*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981.
- İbnü'l-Arabî, Muhammed b. Abdillâh. *Aridatü'l-ahvezî bi şerhi Câmi'i't-Tirmizî*. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1995.
- Kadı İyâz, Ebu'l-Fadl İyâz b. Mûsâ b. İyâz. *İkmâlî'l-mu'lim bi fevâidi'l-Müslim*. Mansûra: Dâru'l-Vefâ, 1998.
- Kastalânî, Ahmed b. Muhammed. *Min irşâdi's-sârî li şerhi Sahîhi'l-Buhârî*. Emiriyye: Matbaatü'l-Kübrâ, 1304.
- Keskioğlu, Osman. *Nüzûlünden İtibaren Kur'ân-ı Kerim Bilgileri*. Ankara: TDV Yayınları, 1993.
- Malik b. Enes. *el-Muvatta*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981.
- Merâğî, Ahmed Mustafa. *Tefsîrî'l-Merâğî*. Mısır: 1946.
- Merğînânî, Burhânüddîn Ebi'l-Hasan Ali b. Ebî Bekr. *el-Hidâye şerhu Bidâyeti'l-Mübtedî*. Beyrut: Dâru'l-Erkam, ty.
- Mubârekfûrî, Muhammed Abdurrahmân b. Abdurrahîm. *Tuhfetü'l-ehvezî b. şerh-i Câmi'i't-Tirmizî*. Beyrut: Dâru'l-Fikr, 1995.
- Muhammed Ebû Zehra. *el-Ahvâlî's-şahsiyye*. Kahire: Daru'l-Fikri'l-Arabî, ty.
- Mustafa er-Rafiî. *el-Ahvâlî's-şahsiyye fi's-şer'ati'l-İslâmiyye ve'l-kavânîni'l-Lübnâniyye*. Beyrût: Dâru'l-Kitâbü'l-Lübnânî, 1983.
- Müslim, Ebu'l-Huseyn Müslim b. Haccâc. *es-Sahîh*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981.
- Nesaî, Ebû Abdurrahmân Ahmed b. Şuayb. *Sünen*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981.
- Nevevî, Muhyiddîn Yahyâ. *el-Minhâc fi şerhi Müslim b. Haccâc*. Matbâatü'l-Kestelliye, 1283.
- Saîd b. Mansûr. *Sünen*. Thk. Habîbü'r-Rahmân el-Azamî. Beyrut: Dâru'l-Kütübü'l-İlmiyye, 1985.
- Serahsî, Şemsüddîn. *Kitâbü'l-Mebsût*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1982-3.
- Subhi es-Sâlih. *Hadis ilimleri ve İstılahları*. Çev. Yaşar Kandemir. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları, 1988.
- Şafak, Ali. "İslamda Evlenilmesi Yasaklananlar Yakın Akraba Evlilikleri ve Sakat Doğan Çocuklar". *Diyanet Dergisi* 22/4 (1986):16-29.
- Şafiî, Muhammed b. İdrîs. *el-Umm*. Beyrût: Dâru'l-Kütübî'l-İlmiyye, 1993.

İSLAM'DA SÜT AKRABALIĞI İLE İLGİLİ RİVAYETLERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

- Taberânî, Ebu'l-Kâsım Süleymân b. Ahmed. *el-Mu'cemü's-sağîr*. Medîne: el-Mektebetü's-Selefiyye, 1968.
- Taberânî, Ebu'l-Kâsım Süleymân b. Ahmed. *Mu'cemü'l-kebîr*. Musul: 1984.
- Tahavî, Ebû Ca'fer Ahmed b. Muhammed. *Şerhu müşkili'l-âsâr*. Beyrût: Müessesetü'r-Risâle, 1994.
- Tirmizî, Ebû İsâ Muhammed b. İsâ. *Sünen*. İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981.
- Topaloğlu, Bekir. *İslamda Kadın*. İstanbul: Yağmur Yayınevi, ty.
- Yaman, Ahmet. "İslam Hukukuna Özgü Bir Kurum Süt Akrabalığı". *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 13 (Bahar 2002): 55-67.
- Yavuz, Adil. "Evlenmeyi Haram Kılan 'Beş Kez Süt Emme' Üzerine Bir Değerlendirme". *Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 23 (Bahar 2007): 51-71.
- Zürkânî, Muhammed. *Şerh alâ Sahihî'l-Muvattâ li Malik b. Enes*. Mısır: Matbaatü'l-Hayriyye, 1310.

